

Megjelenik
minden hó 1-én és 15-én.

Előfizetési ár
Égész évre 6 frt o. é.
Félévre . . . 3 „ „
A közlemények és előfizeté-
sek bérmentve küldendők.

Szakhirdetések
egy petty hasábsora 6 kornál
számítatik.

HASONSZENVI KÖZLÖNY.

Alapos ismereteket terjesztő orvosi lap a homeopathiáról.

Előfizethetni
vidéken
minden cs. kir. posta-
hivatal utján.
Gyöngyösön
a szerkesztőnél.
Egerben
az érseki lyceumi
nyomdában.

Szerkesztő-tulajdonos: **Horner István**, a gyöngyösi közközlés igazgató-őorvosa.

TARTALOM: Gyógytani tanulmányok. Bakody Tivadar tudortól. (folytatás). Gyógyulások Sulphur által, közli Schleicher Aladár tr. — A Hagymáz (Typhus) Oppolezer tr. klinikai előadása után.
TÁRCSA: A magyar orvosok és természetvizsgálók Pozsonyban székelő XI-dik nagygyűlése. (folytatás) — Vegyések. Megtiszteltetés.

Gyógytani tanulmányok.

Bakody Tivadar tudortól
(Folytatás).

Térjünk most már át a második esetre:

Értekező ezt ekként adja elő: „egy ifjunál is ki-
sérletet tevék e szerrel. Az ifjn hamvas-sápadt arcz bő-
rű, sovány, nyulánk termetű. Bal mellén könnyű öltö-
nyét első tekintetre mozaikos remegésben lenni látja a
szemlélő, sőt nyakkendőjének sarkát is. Csupaszon néz-
ve a mellett, a bal domborultabbnak tetszik jóval a
jobbnaál. A tapintás erős lökéseket érez a szívtájjon. A
kopogtatás a rendesenél nagyobb térben hallat tompa
hangot. Hallgatódzaskor a szív első hangját suhogás,
fűvő zöreij kíséri. E tünetmények mellett tévengéseket
szülő nagy fokú láz is gyötörte a szenvedő ifjút. kinek
nagyoltan vázolt kóros változásaiból szívtúltengésre
következtethetünk billentyű bántalmakkal együtt. E be-
tegség ezelőtt hat évvel izesúz alkalmával támadt, és a
rendszeres gyógykezelés azóta lelegyőzi a gyászos vég-
gel fenyegető szívkórt. A legutóbbi alkalommal ismét
nagy fokú lázzal súlyosbodó bajt, a kérdéses új gyógy-
szerrel kezeltem, mely szer másod-harmad napra annyira
megszünteté a nagynyugtalanúságot okozó lázt, hogy
az éjeket és napokat álmatlanul töltő beteg, esendes
nyugalom s üdítő álmok közt várható be obajtott egész-
sége javulását. Két oly adagot fogyasztott el, mint a mi-
lyent a fentebb leirt vény jelez.“

A valódi iokáról ezen nagyfokú, de a leírásban egyéb-
ként nem jellemzett láznak, nem nyujt értekező támpontokat; s így talán feltehető, hogy ama folyamat he-

veny rohamában alapult, mely hosszabb idő óta kevésbé rohamos behatás által a felemlített szívbajt okozá.

Hogyan képzeljük most már a tinctura viridis befolyását ezen folyamat megszüntetésére, vagy megakadályoztatására nézve? Mit bizonyítson általában ezen hiányos körtolyam leírás?

A láztünetmények megállítása legkevésbé sem tanusítja a körtolyam megszüntetését; a láztünetmények elmúlhatnak, a veszélyes változások fejlődése pedig akadálytalanul felmaradhat. A heveny folyam félheveny vagy időült befolyásra átváltozhat.

Az általános meghatározott kórismére: szívtúltengés, billentyű bántalmakkal, ezen észrevételek szolgáljanak:

A szívbillentyű készlet bántalmaj oly maradandó elváltozások. — eredmények. — melyeket különféle körtolyamatok előztek meg, s melyekből vagy hevenyen vagy pedig csak lassan fejlődtek ki, s bizonyos vérkeringési rendellenességeket tételeznek föl.

Részletezett bebocsátkozás e tárgyban e helyen, nem a mi földadatunk, melynek folytán én ezen tárgyat csak általános érvényű viszonyaiban érintem.

A szívbillentyűinek és nyílásainak (ostien) lehető elváltozásai eszerint mint a vérkeringés komoly akadályai állnak velünk szemben, melyek a vérkeringés physiologikus értelembeni természet szükségét akadályozzák, s tartós behatásuk által a szerves életet veszélyeztetik.

Ezen erőművi akadályok a szív falaiban reactio jelenségeket szülnek, melyek a szív folyton tartó, s erősebb összehúzóási erélye által a szívfalak túltengé-

100/2/5-11-12

sét idézik elő; ezeknek tevékenysége hozzá azóta ama kiegyenlítést, mi által a vér elosztása ismét helyre áll, s az akadálytól föltételezett pangások megszüntek.

A szívműködés eme másodlagos kóros elváltozása már most oly aránylagos s kiegyenlítő nyomást idéz elő, mely még akkor sem tekinthető túlságos hatásosnak, s így gyógyszerek által mérséklendők. ha például egyes kisebb edényágcsákban repedések állhatnak be. A szív taszító erejének, propulsivkraftj, s így elgyöngyült beidegzésének (innervation) fogyásával, ugyan is a hasonlíthatlanul káros következmények, sokkal előbb szoktak beállni, mint azt a szívműködés zavartan kiegyenlítési törekvésnél látnuk. Azon szándék, hogy a szívverés mesterséges lassítás, által az egyes szív összehúzódások meghosszabbítottak, s ez által ezen föltétel álljon elő, hogy egy hosszabb systole által a szűkült nyílások nagyobb áramvénnyel, lökességgel, mint a rövid összehúzódásoknál lehetséges, nem bír, semmi igaztalanpaddal. Mintán a vér visszairándítás, a meghosszított systole után bekövetkezőt, meghosszított diastole által hasonlíthatlanul nagyobb, a fentebb említett repedések lebetűsége is előbb állhat be, annyal inkább, mivel a replálásokban megváltozott edényfalak, ezen folytonosabbban ható pangási nyomásnak, csak nehezen szegülhetnek ellene.

Ezen kiegyenlítési törekvés az első sorban álló kis-vérkeringési hyperémiától kezdve, le egészen a vérengyős dagokig; a kórjelenségek egész sorát idézi elő, melyek véglánezolatukban erőnylag annál előbb szoktak föllépni, minél inkább nyomótnak el a kiegyenlítésnek kedvező viszonyok.

Ezen kiegyenlítési törekvéseket azonban a csillapító szerek hatalmasan paralizálják, s ezeknek használata nem kevesebb mint az emelt physiologikus kiegyenlítési törekvés ellen gáttólag lépni fel.

A harmadik példa még kevesbé bizonyítja be a szóban forgó szer észszerű használatát.

A leirt eset kétségtelenül egy, már régibb idő óta tartó kórfolyamatra mutat, melynek eredeti fészke talán a légzési szervekben volt keresendő. De a tinct. veratri viridis gyógyhatását ezen folyamatra semmi sem bizonyítja. A láz a tinctura beadása után megszünt, s értekezőnek meg kelle érni, hogy betegek oly szerhez (jamaika rumhoz) nyúlt, melynek physiologikus hatása a tinct. veratri viridis-ével teljesen ellenkező.

A tinct. veratri viridis javallata, mely oly alaptalan s önkényes, kórhatározaton nyugszik, milyet a negyedik esetben látnuk, eredményeiben, a szakkép-

zett és gondolkodó gyógyászt nem fogja azon gyógykísérlet-ekre össztűzőzni.

A földoklási rohamok, melyeknek alapokai sem megvilágítva, sem pedig szilárd indományos módon, s mélyebben beható kórtani ismeretekkel megmagyarázva nincsenek, hanem csupán felületesen, mint időről időre föllépő tüdővér-erfordások jelölternek meg, azon tüdőrelátvány, mely értekezőt e felkesült nyilatkozatra ragadja: a tinct. veratri viridis ama kitűnő gyógyszer, mely orvost és beteget egyiránt elégti ki.

Azon törekvés, — pozitív tényeket nyerni a gyakorlati esel-kyésre — igazolnak elismérendő; de hogy ezen törekvésnek mily föltételek alapján fölléptünk meg; a munkások nagyobb része előtt, még teljesen ismeretlen.

Monnyire igaz ezen állítás, eléggé kiviláglik értekező dolgozatának további szövegéből, hol a hagymázolás annak gyógykezeléséről szól. Murchison kutatásaira s vizsgálataira támaszkodva, minden felett a borkak, mint gyógyhatóknak magas értéket emeli ki a hagymázban.

Értekező azt mondja: "a kórjavulat ugyanis azt diktálja, hogy a hagymázmérgez által előidézet kórjelek szüntessenek meg."

Ezen kórjelek legfontosbika a nagy erőcsökkenés, vagy inkább erő hanyatlás, mely a vér éltetőségének, a kórmeleg által okozott tetemes alászállásában leli okát, melynek következtében az idegélet is annyira felhagy tevékenységével, hogy serkentés nélkül (de még sok esetben serkentés hozzájárulása mellett is) csak hamar lemond szerepéről. Én a hagymázban mostanában, az előbb alkalmazott gyógyszerek mellő bört is vettem föltérlet.

Értekező ezened beoszkeedik a pövény és ásvány savak, nem különben a szesz élelteni megvaniztatába, és felhozza, hogy 21. hagymáz beteg közül 14-et borkal is orvosolt, ez utóbbiak között csak egy halálozás merült fel, míg az ásványsavakkal orvosoltaknál négy halálos eset fordult elő.

A 21 esemél felmerült százaléki arány, értekezőnek ezen nyilatkozatra szolgálhat alkalmat:

s így valahányszor alkalmam lesz hagymázosokat gyógyítani, a bort a javalt gyógyszerek sorából kihagyni nem fogom, és igen élénken hiszem, hogy továbbra sem fogja megrabolni reményeimet hatása, a jó következményekre nézve. Valóban becses is, ha a gyógyszerek között csakugyan nem egyéb kedvező körülményeknek kell tulajdonítanunk azon sikert melyet hagymázban szenvedő betegeimmél tapasztalék. Én a bork hatásának helyek hajlandó tulajdonítani, mely, hogy ismételni szabad legyen, három irányban teszi jótékony működését: sav alkatrészcével a vérbomlás ellen és

zsongítólag hat; szesz alkatrészével élénkit, izgat és tevékenységre serkent az idegélet lombolt körében; mindkettővel együtt a vesék működését segíti elő, kihajtván a szervezetnek nagy kárára vállható húgyot, melynek húgyanyja mint tudjuk, bír azon bomlasztó erővel, mely a szervezetnek véget vet.”

Aztán következőleg folytatja: „Gyakorlatomban sokszor szörnyűködve hallottam s láttam a bornak s pálinkának valóban czinkotai mérték szerint való használatát lobos kórokban is, de kivált szülő és gyermekágyas nőknél: s nem egy ízben keltem ki ezen, akkor még nekem is fonákon tetsző cselekedete ellen az illetőknek, s különösen a bábákat pirongattam meg e tettért, de ezek és környezetük mindannyiszor azzal álltak elő: „Uram! e beteg igen kívánja a bort, a pálinkát, s ha adunk neki könnyebben éri magát utána,” „és csakugyan halálos kimenetelre nem is emlékezem a szesz ital használatá miatt sat.”

Értekező továbbá azt mondja: „A nép ösztöne előtérbe hozott szesz italok eme nem veszélyes kimenetelű használata, sokszor gondolkozóvá tett, s lassanként elis szoktam a tiltakozásról, kivált mióta bővebben olvastam, hogy az angol orvosok nem egy-két étkanálnyi, vagy egy-két obonynyi mennyiségig, de 8-10-12 sőt még ennél is több obonyig memek a bor és pálinka megrendelésében 24 órára súlyos betegeiknél.”

A fentebb és most elmondottak közt, hasztalanul keressük az élettani következetesség vörös fonálát, csoda e aztán, ha mindjárt alább a következőket olvassuk:

„A nagyfokú folytonos láz csillapítására nézve nem volna e tanácsos a zöld zászpalélt alkalmazni? Én még eddig hagymázban vele kísérletet nem tettem, nem mertem tenni, gondolván, hogy erőhiányosságon alapuló lázas betegségben nem vezetne célhoz. Ezen szernek alkalmazása a hagymázlázban a gondolkozó gyógytudósokra nézve szemmel nyílt kérdéssül áll!!!

Mennyire világos lát az ingadozás, mely mutatja hogy ez esetben a czélszerű cselekedet tájtitte tökéletesen hiányzik. Mily távol áll azon gyógyász, ki hasonló irányt követ attól, hogy egy természet tudományi gyógytant csak sejdítsen is?!!! annál kevesbé, hogy ily rendszer birtokában legyen, vagy azt elérje?

Folytatólag ezen tárgyat részletes bírálatra fogom méltatni.

Gyógyulások sulphur által.

közli Dr. Schleicher Atlasár.

Igen természetes, hogy az oly gyógyulások a legtanulságosbak és meggyőződésre kényszerítők, a hol először az alkalmazott gyógyszer után tapasztalt siker

igenigen szembevethető vala, és másodsor, a hol a gyógyszer hasonszenvi viszonylata a kórállapothoz igenigen világos.

E szempontból indulva közlöm az alábbi kórtörténeteket, noha, az igazat megvallva, a tapasztalt hasonszenvi orvost semmi újsággal sem lepem meg.

U. ur. 40 éves, ép erős küls. jű alacsony termetű, testes egyéniség a következőkről panaszokodék négy év előtt: rest székelése gyakran több napig elmarad, szűrő és égető fájdalmak a végbél nyílásban, melyek székelés alkalmával jelentékenyen növekednek, kékes csomók kidudorodása koronkint a végbélből, melyek csak bajosan és fájdalmak közt vissza tolhatók, s miután kidudorodának a járást nehezítik; továbbá gyakori szédelgés, mely a szenvedőt guta ütással fenyegetni látszik, általában pedig levert, ingerlékeny rászakóros kedél hangulat. Mind ezen bántalmak koronkint hol növekedtek, hol ismét gyengültek a nélkül, hogy valaha tökéletesen megszűntek volna. A vizsgálat után tárgyilag kitént: A tüdő és szív rendes állapotban; a máj körülbelül egy hüvelyknyivel nagyobb, de a reá gyakorolt nyomás alatt nem jelentkezett fájdalom; a has felfufladt, a nyelv tiszta a vizelet rendes. Az illető állítólagosan bélgyulladás ment keresztül egy év előtt, mely állopathikus gyógyítás következtében tetemes nadály alkalmazása által gyógyult le. Gyermek korában görvélyes vala, és még 18 éves korában is sípesontüszögben szenvedett, fekélyvel állászárában. Ezen bajtól a Schrotfféle zsenlye gyógy mód által menekült meg, miután különféle allopathikai eljárás sikertelennek bizonyult be. A kérdéses egyén jól él, bőven táplálkozott, de nem élt szesz italokkal, és kevés test mozgást tőn, minthogy hivatalnok létére az irásztalhoz vala bíbucselve.

Hogy itt has vérteljtiséggel s a gátolatott verőczer vék séngés következtében aranyérral van dolgom kétségtelen vala. Az állítólagos bélgyulladás vizsgálatot parancsolt, valjón nem fedezhető-e fel bélszorulat vagy talán valami felmaradt sejtiszövet keményedés a végbél környékén. De semmi dagamat sem vala észrevehető, a kiürített bélsár rendes vastagsággal bírt, és általában, ha beállott a székelés, minden baj nélkül történt az meg. Mi része lehet e bajban a fiatalkori görvélyességnek ki nem pulhatolható, de feltehetjük azt mint lehetőségét. Azon fellogás látszott leghelyesebbnek, miszerint a baj valódi oka a tultenyész és ülő életmódban keresendő.

Ajánlván mértékletes ékezeit gyakori módszeres mozgást, hasonszenvi életrendet, rendszeres sulphurt harmadik dörzstülékben négyszer napjában tollkés hegyajt verndőt.

Négy hét múlva aranyeres vérzés állott be, mely koronkint ismétlődött, minden vérzés után tetemes köny-

nyebbségére a szenvedőnek. Megjegyzendő, hogy az illetén vérzés ez ideig soha sem mutatkozott.

Sulphur lőn használva így egész éven át jelentéktelen szünetekkel. A javulás ingadozások közt bár, de folyvást előre haladt, s egy év múlva minden bántalmak eltűntek, s többé ez ideig sem mutatkoztak. Mondanom sem kell, hogy az érdeklött ezentul észszerűbb életmódhoz folyamodott.

S. 35. éves nő. magtalan, a következő bántalmakról panaszkodék egy év előtt: sötét veres arcz és homlok bőr, bőrhámlással, a bőr megérintve keményebb és kerges durva vala. A szemköthártyák vérbe borulva, a szaruhártya bágyadt és zavaros kinézésű; a beteg szem gyengeségről panaszkodik minél fogva képtelen a kézi munkára és olvasásra, azon kívül égető és viszkető fájdalmat érzett az arczbőrön és szemekben. Hideg mosakodás és borogatás csak növelé a fájdalmakat. Székszorulásról is panaszkodék a beteg, mely olykor egy egész hétig is eltartott, s csak hatalmas hajtó szerekek engede; de égető fájdalmakat is érzett gyakorta székelés közben a végbélben, s koronkinti csekély vérzések állottak be. Havi tisztulása rendes de csekély mennyiségű. A kedély föltekép lehangolva, minthogy arcz rutító kiütegét és szembaját gyógyíthatatlannak tartá. E bántalmak t. i. már egy évnél tovább tartottak, és sikeretlen maradt minden allopathikus, jelesen külszerek alkalmazása. A nő egyébiránt igen idegzetes vala, és egész lénye szembetűnő hajlamot árula el az érzékiségre. Az is busitá szerfölött, hogy 10 évi házassága alatt nem bírt teherbe esni, s hogy férje nem eléggé szereti őt.

A végrehajtott vizsgálat has puffadásokon kívül tárgyilag e méhnek rendellenes állapotára mutatott egyedül. Ez utóbbi t. i. annyira dagadt vala, hogy kopogtatás és lüktetés által még a fenesont fölül is két hüvelyknyire érezhető vala. Az ujjal véghez vitt kémlelet a hüvelyen át bizonyítá, hogy a méhszáj szorosan záródva, merev vala, a méhnyak nagyobb és megnyúlva. A tükkörrel és kutaszal végre hajtott kémlelet daganatra mutatott a méhszáján, csekély mennyiségben kiszivárgó váladékot és igen szorult méhesatornát, mely a kutaszt sem bocsátá át.

A kéinkedés alatt a beteg rendkívül izgatott állapotban vala, olyannyira, hogy viszidegmozgások is jelentkeztek a törzs izmaiban.

Kórisme: veres izzag tüdült és vérgyütem a szem köthártyáján és a szaruhártyán; aranyér székszorulás kíséretében, tüdült tömülék a méhben huruttal és daganattal; méh kórosság. Az volt most a kérdés, mi összefüggés van e bajok közt? Az izzagot helyesen utóbajnak lehetett tekinteni, mely egy részről a méhkórral más részről az aranyérrel egyaránt lehet összefüggésben.

A méhkórosság kétségteletül a méhbajnak vala tulajdonítható. Több mint valószínű vala, hogy az aranyeres állapotot is ez utóbbi idézé elé, minthogy e tömülék nyomást gyakorolván az edényekre, akadályoztatta a szabad vérkeringést. A méhbaj oka elvégre az elhálás rendellenes izgatásainak vala tulajdonítható. Előre látható vala, hogy az ily szövvényes bajt egyetlen gyógyeljárással orvosolni lehetetlen.

Tartózkodást parancsoltam a közösüléstől, rendeltem minden másod nap meleg fürdőt (28°) 1/2 óráig, és sulphurt adtam harmadik dörzsülékben háromszor napjában tollkés hegynyit veendő. ezen orvoslás három hónapon át folytattatott, de a hószám alatt félbeszakított; három hónap múlva az izzag és a szem vérgyütem meggyógyult, a rendes székelés beállott, a tisztulás pedig bővebb lőn, felhagyván a gyógyszerrel, két hét múlva a székelés újra kimaradozott, s jujlag rendeltem sulphurt egy hónapig, de a fürdést eltöltöttem. Ez időtől fogva az izzag eltűnt, a székelés rendbe jött; de a méh elébbi állapotban maradt, kivéven, hogy a hószám bővebben folyt. További gyógyítása e bajnak nem ide tartozik, egyetlen czélom lévén ez uttal kimutatni hogy a sulphur itt hatalmasan működött bizonyos irányokban. A kénnek sajátzerű hatása a bőrre egy részről, másrészről hatása a vérkeringésre a verőczer rendszerben, és a belek kanyar mozgására ezen esetek által kórodailag megerősítettik, azon módon a mint ezt az élettani gyógyszer kémlelet világosan előre meghatározza.

Szabad legyen még a harmadik dörzsülék kiténő hatását kiemelnem. (Jármay készítménye) Nem akarom ugyan állítani, hogy egy magasabb higitmány nem hatott volna ép oly hatalmasan: elég vol: bebizonyítanom hogy a kérdéses esetekben a harmadik dörzsülék vala az, a mely hatott. Mivel ezen adagnak legkisebb káros mellékhatásai sem valának, úgy hogy még a hason-szenvi roszaabulás sem jelentkezett, egyáltalán nem látom okát, a miért ezt nem kellett volna alkalmaznom.

A Hagymáz (typhus.)

Oppolczer tr. és tanácsos klinikai előadása után.

A „Hagymáz“ közös nevezete alatt, melyet egyébkor különböző értelemben használtak, mi egy meghatározott kórtíneteknek összegét értjük, melyek előttiünk ismeretlen okból, ragályból veszik eredetüket, és főleg az agygerincz rendszerhez tartoznak, melyekhez azonban előbb vagy utóbb különféle, többé kevésbé jellemző változások más szervekben és szövetekben is csatlakoznak.

A ragályt a hagymáznál ép oly kevésé ismerjük, mint egyéb e módon származott betegségeknel és legteljebb feltehetjük, hogy amannál, mint az utóbbiaknál valószínűleg növényi vagy állati élősdik (parazit) azok, melyek támadásának alapjául szolgálnak, mindazáltal még is bizonyosabbat tudunk ama módozatokról, melyek alatt az magát kifejleszteni szereti, melyeket később e cikk folyamataiban előterjeszteni fogunk.

E ragály az emberi testben, a fejlődő kórfolyam által újra termődvén, ismét másokra megy által, hogy ott újra fejlődjék; a további ragályosítás részint ragályos személyek és tárgyak érintése, részint a ragály méreggel megtelt levegőben-tartózkodás által eszközöltetik. A vér kórtani változásai még eddig nincsenek kikémlelve, egyedül a hagymáz méreg hatása ismertetik biztosabban.

Küteg hagymáz, és hasi hagymáz.

(Typhus exanthematicus, et Heotyphus)

A hagymázméreg szorosabb figyelése azonban azt tanúsítja, miszerint a hagymázkór nem mindig ugyanazon alakban folyik le, hanem bizonyos változékonyságokat tüntet el, melyek bennünket két egymástól különböző alakok, mint: a küteg hagymáz, és a hasi hagymáz vagy helyesebben kiejtve bélhagymáz bélyegzésére jogosítanak fel; melyek ragálya, bár egymáshoz igen hasonló, de azért soha egyenlőnek nem tekinthető, azok állítása ellenében, kik mindakét alakot ugyan egy, és hasonló méreg kifolyásának és hatásának, ugyan egy vérváltozásnak tekintik, és kik a hasihagymázt csak mintegy fokozott betegséget a belrészek felé fogalmazzák. Ha mind a két ragály egyenlő volna, azon tény még is magyarázatlanul maradna, hogy oly beteg, ki küteghagymázban szenved, egy másik vele összeköttetésben levő személyt miért ragályozza mindig hasonló alakkal, és soha hasihagymázzal, vagy megfordítva: ép úgy megmagyarázatlan volna, mi okból némely vidékeken, és bizonyos időváltozások között, mindig csak küteg hagymáz és soha, vagy csak ritkán hasihagymáz fordul elő. Nálunk (Bécsben) ez évben azon érdekes észleletet tettük, hogy a kórházakban az első, a városban az utóbbi túlralkodott.

Hildenbrand tr. első volt, kielőtt a küteg hagymáz, és a heveny bőrkütegek hasonlatossága feltűnt, miért is az első az utóbbiakhoz sorolta, azt mint különös fajt különböztette meg, abban főleg a bőrküteget vette figyelembe, mely által mindenekfelett jellemezte; míg a hasihagymáznál bizonyos kórtani változások a bélesatornában, különösen a hurkabelben (ileus) fordulnak elő. Bár a hasihagymáznál is lép fel bőrküteg, melynek azonban azon sajátosága van, hogy hólyag-

csás (papulös), csak egyes részekre, has, melltájra szorítkozik, különböző időkben jelenik meg, eszerint esetleges, és a kórra nézve nem jellemző; míg a küteg a küteges hagymáznál: a hagymázos vörheny foltos (maculös), az egész testre, az arezot kivéve elterjed, oly körülmény, mely már azon okból is nyomatos, mivel az által kérdéses esetekben a differenciális kórhatározat a hagymáz és vörös himlő közt megszabathatik, az utóbbi az arezot sem kimélvén. Fő jellemje azonban a küteg hagymáznak az időköri lefolyás. Bizonyos zavarokra az általános egészségi állapotban, kóros tünetekre az agygerincezidegrendszerben, következnek hurutos bántalmak a szemhéjakban, az orr és szájnyalvárhártyákban; az első hét végével a hagymázos vörheny; körülbelül 12 nap múlva a hámlás áll be, a léz többnyire hirtelen alábbszáll, a betegek mély álomba esnek, és a kór szünetébe helyeztetnek. A hasihagymáz lefolyása sokkal lassúbb, néha hónapok mulnak el, míg a beteg egészsége tökéletesen helyre áll; az utóbbi eset a küteg hagymáznál is bekövetkezhet, midőn néha utóbetegségek állanak be.

Boneztani tekintetben a hagymáz ezen két alakja sohasem eszerltethetik el, miután a hasihagymáznál rendszerint a testben létező kórtani változások: a bélfoldormirigyek vérbősége, és beszűródése, a küteghagymáznál fel nem találhatók, ez okból ennél azon következtetések sem állhatnak elé, melyeket a bél bántalmi okoznak; a küteg hagymáznál esetenként előforduló hashurutok a bélnek minden jellemző változása nélkül történnek.

A legfőbb különbség a hagymáz két faja között azon viszonyosságban áll, melyet egyéb kórok iránt tanúsít. Midőn a küteg hagymáz minden egyéb kórnál felléphet, a hasihagymáz némely szenvedéseknél ki, záratik. Ilyen legközelebb a giünökór, a rákkóros bántalmak, és a heveny kütegek. Ha eszerint valamely egyénnel a hagymázhoz hasonló kórtüneteket fedezünk fel, mielőtt a kórhatározatot kimondanánk, elébb szorosan kipuhatólandó, vajjon a jelenlevő kórtünetek, nem az alapszenvedés utójárulékaival által idéztetnek e elő, és csak annakutánna, ha ennek lehetősége kétségen túl van, a hagymáz jelenléttét megalapítani. Azon hagymáz járványokban, melyeket Oppolzer tr. 1844—45-ben Prágában észlelt, himlős, vöröshimlős, vagy skarlatos beteg egy sem kapta el a hagymázt. Ugyan ekként zárja ki a hasihagymáz ragályt a vizkór, a Brightféle kór, az utóbbinál a hagymázhoz hasonló kórtünetek az uraemiától származandók. Sömör szintén ritkán egyesül hasihagymázzal, O. tr. csupán két esetben találta ennek kíséretében fellépni. Ritkán fordul elő hasihagymáz

genyvérnél (pyaemia) ugy a terhesek. és szülők is mentek e kórtól.

1800-dik év kezdetéig az uralkodó hagymáz faj a küteges volt, milyen erősebb járványoknál mégem ost is észleltetik. A legborzasztóbb kialakított francia hadjáratkor 1813 és 1814-dik években, hasonlóan 1831 és 1832-ben a cholera elenyészte után. Azon járvány, melyet O. tr. 1845-ben Prágában észlelt, aránylag enyhébb lefolyású volt, miután a betegek közül csak mintegy 5% halt meg; erősebbek voltak a járványok a magyar és olasz hadjárat alatt.

A kütég hagymáz továbbá gyakran fordul elő a bőrtönökben, fenytő és nevelőintézetekben (bőrtönhagymáz) kórházakban (kórház hagymáz), hajókon (hajóhagymáz) észleltetik nem különben oly helyeken, hol a lakosság kedvezőtlen viszonyok között, szűkölködes és szegénység közt él, mint a hadjáratok alkalmával (hadjárat hagymáz) végre mint tájkór lép fel Európa és America némely vidékein, főleg Irhon, Slezia, Lengyelország és oly vidékeken, hol a föld terméketlensége nem nyújt a lakosoknak elegendő táplálékot (éhhagymáz). Egy ízben a nép sokasága aránylag szűkölködes, és ezzel kapcsolatban levő légromlása; máskor bizonyos életrendi viszonyok látszanak a hagymáz támadása okául szolgálni. Miként lehetséges, hogy a kütég hagymáz a hajókon, a nyílt tengeren, addig tökéletesen egészséges emberek között nélkül hogy más hajókkal érintésbe jöjjenek, kifejlődjék? ez mind-ideig rejtély előttünk, gyaníthatjuk legfeljebb hogy e kór azon tárgyak és személyek által idéztetik elő, kik a hajón vannak, minthogy a hagymáz ragály életrevalóságáról és felvételi idejéről (Lebensfähigkeit, und incubations-Zeit) semmi bizonyosat ez ideig nem tudunk. A hajlam a kütég hagymázra igen nagy, minthogy majd minden életkort egyenlően megragad, még oly személyeket is, kik azon már egyszer túlestek. O. tr. előtt oly eset is ismeretes, hol egy másod orvos három ízben esett hagymázba.

A hasihagymáznál szinte ugy mint a kütég hagymáznál, bizonyos átalakulások befolyása, nevezetesen a révényi és állati szervek felbonláss által megváltozott levegő látszik okot szolgáltatni, minden c.etre egyéb, általunk nem ismert okok közreműködésével.

A hajlam a hasihagymázra csekélyebb mint a kütegesre, kivált mint már megemlítve volt, hogy az előbbi több kórok által kizáratik, és azonfelül az élet virágzó korában 20—40 év közt fordul elő; lehetséges azonban bár ritka esetekben hogy 10 éven alól és 50 éven felől is előjön, és akkor a hasihagymáz az elsőbbségnél könnyen agyvízkórral és gyermekkori kolerával zavarthatatik össze. Bécsbe és egyéb nagy városokban idegenek, különösen mesteremberek szolgálcsányok, deákok kik csak rövid idő óta tartózkodnak azokban, könnyebben betegszenek meg hasihagymázban mint olyanok, kik azokat már rég időtől lakják; e tünetény omét látszik alapját venni, hogy hosszabb tartózkodás után ily városokban a fogékonyság a különserű hagymáz-méreg iránt lassanként megfogyatkozik. Azon viszony, mely a kütég hagymáz és a hasihagymáz közt létezik, még eddig nimesen elegendőképen meghatározva, azért azon kérdés előtérítése még felmarad, vajjon az egyik hagymáz jelenléte a fogékonyságot a másik iránt eltörleszti e vagy nem. A hasihagymáz azt, kit egyszer megtámadott rendszerint biztosítja hasonló megbetegedéstől, mit a kütegesről nem állíthatni.

Azon különféle, többé kevésbé szokásos, de általában nem igazolt elnevezésekről, mint: Typhus ambulatorius, Typhus lentescens, Typhus abortivus, Pneumonia Broncho Laryngotyphus s. t. b. alább bővebben — jelenleg a hagymáz kórtüneteire térünk által, azonban ezentul csak egy alakját, és pedig azt, melyet hurkából, vagy bélhagymáznak nevezünk, fogjuk tárgyalás alá venni.

A kórbonczani változások miként annakelőtte esemeltettek, és melyeken a hagymáz egyes kórszakainak felosztása alapszik, a betegágy tanulmányozására sohasem irányadók, minthogy elhatározni nem lehet, mikor végződik az egyik kórszak, s mikor kezdődik a másik. A hasihagymázra nézve ezek egy kóros folyamatban — különösen a vékonybél és ennek mirigyjeiben állanak, azonkívül többé kevésbé egyéb szervek és szövetekben, melyeken a kórtünetek rajzánál némi tekintettel fogunk leírni.

(Folytatás, követc.)

T Á R S U L A S.

A magyar orvosok és természetvizsgálók Pozsonyban székeltő XI-ik nagygyűlése.

Kazáróder Áron indítványa a szakgyűlések olyképeni rendezése iránt, hogy a szakosztályokban megvitandó kérdések előre kiűzessenek a nélkül, hogy

ezek által egyéb értekezések kizártnának; elvileg elfogadhatván, e tárgy kivétel eszközlése végett a központi bizottmányhoz utasított.

Bene Ferenc tr. felolvassa Bolyó Károly tudornak Berlinben kelt értekezését: „miként lehetne hazánk szegény sorsu elmebetegjeit jutányosan s gyógyápolási

szempontból észszerűen elhelyezni? A szakosztály mind Bolyó tr. szerzőnek, mind az értekezést felolvasó Bene tr.-nak köszönetét nyilvánítván, határozatott, miszerint jelen értekezés a közgyűlésen leendő felolvasásra és az évkönyvbe kinyomatásra ajánlatik.

A m. orvosok és természetvizsgálók XI. nagygyűlése államorvostani szakosztályának f. é. sept. 1—2. tartott szakülése.

Az orvos-sebész, államorvosi, és gyógyszerészeti szakosztályok közös szaküléssé egyesülvén, ismét Flór Ferenc tr. urat választották meg közakarattal az egyesült szakülés elnökévé. (Nagy József tr. ur márekkor elutazott volt. Szerk.) Jegyzők az előbbiektől: Grosz L. és Oláh Gy. tudorok.

Ezen ülésben került szónyegre a Havas I. tr. elnöke alatt kiküldött 27-tagu bizottságok a hazabeli közegészségi és orvosi ügy rendezésére vonatkozó javaslata, melynek megvitatása, és módosítása háromszori összejövetelt, s folytatólag tíz órát vett igénybe. Az indokoló vitákban az elnökök és titkárok kívül legelőkelőbb részt vettek Halász G., Markosovszky L., Veszelyovszky K., Kun T., Mányik J., Klein, stb. úrrok. Jármai, Sztupa s ib. gyógyszerészek. A javaslat pontonként tüzetesen tárgyalatván s a javallt módosításokkal elfogadtatván a közgyűléshez tétetett át. — A módosított javaslat egyszersmind szétküldés végett kinyomtatni határozatott.

A m. orvosok és természetvizsgálók XI. nagygyűlésének f. é. sept. 2-án tartott bezáró közülése.

A közülés a primatialis palota díszteremében tartatott: Elnök: gróf Zichy Károly. Alélnök: Balassa János. Titkárok: Kanka Károly és Rómer Flóris

1) Az 1865-iki augusztus 28-án tartott megnyűb közgyűlés jegyzőkönyve felolvasatván minden megjegyzés nélkül elfogadtatott és hitelesített.

2) A nagygyűlés meghagyásából István és József Ő cs. kir. Fensége és Haidinger Vilmos, es. kiv. tanácsos s a birodalmi földtani intézet igazgatója táviratilag üdvözöltetvén, a közgyűléshez intézett becses válaszukban szives köszönetüket fejezik ki. Elnök Ő Méltósága jelenti, miszerint gróf Dessewffy Emil, a magyar tudományos akadémia elnöke Pozsonyban megfordulván, sajnálatát fejezi ki, hogy a magyar orvosok és természetvizsgálók jelen nagygyűlésében részt nem vehetvén őszinte üdvözlését küldi az egybegyűlt tagoknak. Kedves tudomásul vétetett.

3) A pénztári bizottság jelentése felolvasatván abból kitévint, hogy a bevétel 3856 ft. 34 kr., a kiadás 2514 ft. 66 kr., s így a pénztárban marad 1341 ft. 68 kr.

A számadás a kiküldött bizottmány jelentése szerint pontról pontra megvizsgáltatván, mind a bevételre mind a kiadásra nézve tökélyesen rendben találtatott.

4) Az ügyrend szerint a legközelebbi nagygyűlés helyének választása hozatván szónyegre, Kubinyi Ferenc indítványára, ki Gömörmegyének természeti és arheologiai nevezetességeit kiemeli, azokivül a megyeek közöbaját, hogy a XII-dik nagygyűlés kebelében tartassék, kifejezi, a zárülés minden vita nélkül Rimaszombatot a jövő 1866-ik évi nagygyűlés székhelyétül egyhangulag kiküldi. Ezen nagygyűlés elnökeül: Coburg-Koháry Ágoston O Hercegségét alélnökül Kubinyi Ágoston Ő Méltóságát és Dr. Kovács-Sebestény Endrét; titkárokat: Marikovsky Gábor és Batizfalvi Sámuel tudorokat szintén egyhangulag választja meg; pénztárnokul Rózsay József, ellenőrül pedig Halász Géza tudorok, 3 évre meglevén választva, maradtak.

5) A központi bizottmány újra szervezésének ügyében elnök Ő Méltósága előterjesztésére a következő tagok megválasztattak, u. m.

Kubinyi Ágoston mint elnök. — Balassa János, Kovács-Sebestény Endre, Flór Ferenc, Pólya József, Balogh Pál, Poor Imre, Lumniczer Sándor, Markosovszky Lajos, Fromm Pál, Havas Sándor, Korányi Frigyes, Henszlmann Imre, Róbert Flóris, Arányi Lajos, Kubinyi Ferenc, Erdy János, Frivaldszky Imre, Frivaldszky János, Dornier, Xantus János, Margó Tivadár, Jedlik Ányos, Stoczek, Szabó József, Nendtvich Károly, Than Károly, Schenzl Guido, Szabó Alajos, Morócz István, Koriznic László, Sztupa György, Jármai Gusztáv, Hentfalvi János.

6) Az indítványokra kerülvén a sor, mindenek előtt az orvosi szakosztály részéről Dr. Gerley János, pozsonyi gyakorló orvos azon indítványa került szónyegre:

A) miszerint a magyar k. helytartósághoz a közhatalósági orvosok által évenként hivatalosan beküldött táblázatok kivonatát, a mennyire azok a gyűlésre (cretinismus) vonatkoznak, a főntisztelt főkörmányszék a középponti bizottmánnyal, ezen magára az államra nézve is igen terhes bajnak orvoslása tekintetéből, közölni ne terheltessék. Ezen indítvány kapcsolatában felhozatott az is, mennyire szükséges a honunkban létező elmebeteg számát hivatalosan meg tudni, miért is ugyan ilyen betegek táblázatának közölnetésére a nagyméltóságu m. k. helytartótanács kellő tisztelettel megkérendő lenne.

B) Kaczánder Áron tr. indítványa a szakgyűlések észszerűbb eljárása tekintetéből, továbbá

C) a hasonszenvészi gyógyászok öndispensatioja tárgyában, úgy színién

D) Szuper Lajos indítványa honi fürdőink felvirágoztatása tekintetében, nem különben

E) Kun Tamás az egészségi ügynek országgyűlésen leendő képviseltetése érdekében tett indítványok a középponti bizotmányhoz áttétetni határozottak.

(Folytatás követk.)

Vegyesek.

Első segedelem a vízbe fulladtaknál. A W. med. Woch. f. évi oct. 7 kén 80-dik számában, közli a Gaz. med. után azon haladást, melyet az angolok a vízbe fulladtak első felélesztése körül szerettek.

Ezen haladás Marschall Hall és Sylvester tudorok fáradságának köszöni eredetét.

Marschall-Hall eljárása ebben áll. A vízbe fuladt arczezal lefordítva a földre fektetik le, mután a mellkas alá, annak támogatására és felemelkedésére, fehérneműekből, ruhákból összetekert párna tolatik be; miután ekként a vízbe fulladt, arczezal a földön fekszik azonnal egész teste de igen kiméletesen és szeliden oldalra, sőt majd nem a hátra fordítatik, e helyből azonban sebesen és erősen az arcz fekvésbe visszaállittatik; ezen eljárás ovatosággal és kitarással mintegy 15-ször egy percz alatt ismétlendő. Ezen eljárással azon perczben midőn arczra fektetik, a test sulya a párnához szorított mellkast kényszeríti a testből a levegőt kibocsátani; a hátfekvésnél ugyanazon perczben a nyomás megszűnik, és a levegő újra betődül.

Sylvester műtétele ajánlíhatóbb amannál. Áll pedig ez a természetes légzés utánzásából, melyhez ugyanazon izmok használatnak, melyekete ezéla maga a természet fordít.

Az eljárás ez: a vízbe fuladt a hátra fordítatik, (tehát ép ellenkezőleg Marschall-Hall ajánlatával), a vállak kevésbé magasabbra, és pedig összegöngyölített ruha darabok által támogatva. A szájtüreg és az orrlyukakat megtisztítatnak, a nyelv a szájból visszahúzzatik, e végből vagy az alsó állkapocs emeltetik fel, vagy ez azonfelül egy a fejen keresztül tekert zsebkendő segítségével megerősítetik.

Ennekutána a kezek mindkét oldalon a tej felé felemeltetnek, s e helyzetben két másod perczig tartatnak. Ekkor lebocsátatnak, és a mellkas oldala felé hajlitatnak. E két mozgás közül az első a bordákat emeli a mellüreget kltágitja, légszivódást eszközöl, és így belégzést hoz létre; az utóbbi a beszívódott levegőt kiűri. (kilégzés).

Ezen eljárással egyetemben a test a végtagoktól a szív felé melegített flanellal dörzsöltetik, időnként a

vízbe fuladt arcza hideg vízzel loesoltatik; sőt ha a szükség úgy kívánja a száján szájból levegő fuvatik be, mi alatt a beteg karjait kinyújtva kell tartani.

— Tübingában Niemayer tr. klinikumában 1863 és 1864-ik években a Brightféle vízkór öt esete szoroson tej-curával kezeltetett, és pedig akkint, hogy a beteg naponkint 3, 4, 5 pint felforrasztott, vagy nyers tejet, azonkívül 2 tojást és fél font kenyeret kapott. A tejcurán kívül Liebermeister izzasztó rendszere (meleg fürdő 36° C. mely fokonkint újabb víz hozzáadása által 40° C. fokoztatik, a fürdő után a beteg kétréti gyapju takaróba borongattatván) alkalmaztatott. Ezenkívül, kivéve gyenge hashajtókat makacs székszorulásnál, semmi más gyógyszer nem használatott. Az eredmény egészen kielégítő volt. Egyet ez esetek közül kivéve, nevezetes javulás, egynél pedig látszólagosan tökéletes gyógyulás következett. Legfeltünőbb volt az eredmény az első eseténél. kinek állapota a tejcura előtt oly aggasztó volt, hogy a halálos kimenetel bizonyosnak látszott lenni. bőr, has, mellvízkór a legnagyobb fokig kifejlődtek, a vizelet a legesekélyebb mértékre leolvasztva; mindenekelőtt Liebermeister izzasztó rendszere magában, később húgyhajtókkal (scilla, citromnedv. tart. boraxatus, bodza lésűrűvel sat) összekötve, semmi változást nem eredményeztek, sőt a kór mindinkább nevedett. — Már a következő napon a tejcura után a beteg a fürdőbe bővebb izzadást és a vizelet nagyobb elválasztását észlelte. Öt hétre a beteg már a cséplésnél mint a legegészségesebb dolgozott, bár a vizelet még mindig fehérnye tartalmú maradt. — A látszólagosan meggyógyult 52 éves betegnél, a kór négy hét előtt vette kezdetét, a vizelet még véres volt, általános vizdag, mell és szivburok vízkór már is jelen voltak. A tejcura négy heti használata után a daganatok és a vizelet fehérnye tartalma is elenyésztek. — Bár ez ideig a tejcurának élettani hatását megfejteni lehetetlenség, valószínű azonban, hogy a táplálás és anyagsere javításon alapszanak. (Berliner klin. Woch. 14 és 15 1864).

Megtiszteltetés.

Dr. Bakody Tivadar ismert derék orvosunk, ki legujabban a torna — valamint hasonszenvi egyesület alakítása körül oly kitünő érdemeket szerzett magának, a cseh orvosok társulatának tagjává választatott: a választási oklevelen az europai híru physiolog Purkyne tanár van aláírva. Ezen kitüntetésről annál szivesebben veszünk tudomást, mennél ritkábbak azon esetek, hol hazai tudósaink a külföldön is elismerésre találhatnak. (Újkorsz.)

Egerben, 1865. Nyomatott az egeri ér. lyc. könyv- és könyvnyomdájában.